

Ochrana prírody a krajiny v európskom kontexte – NATURA 2000



Mgr. Blanka Lehotská, PhD.

Katedra environmentálnej ekológie a manažmentu krajiny PriF UK

NATURA 2000

- európska sústava CHÚ, vyhlásených na ochranu európsky významných typov biotopov a druhov živočíchov a rastlín
- Smernica Rady č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (Birds Directive – smernica o vtákoch) – smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva
- Smernica Rady č. 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (Habitats Directive – smernica o biotopoch)



NATURA 2000

- **cieľ:** udržanie alebo zlepšenie priaznivého stavu vzácných a ohrozených druhov rastlín a živočíchov a prirodzených typov biotopov, a tým zachovanie biodiverzity a prírodného dedičstva na území štátov EÚ
- ochrana najhodnotnejších prírodných stanovišť (biotopov) a najviac ohrozených druhov rastlín a živočíchov
- zladenie záujmov ochrany prírody so šetrným hospodárením v príslušných lokalitách, tzn. nie je izolovať chránené územia a vylúčiť z nich činnosť človeka, ale zabezpečiť a podporiť tie aktivity, ktoré sú v súlade so záujmami ochrany prírody

NATURA 2000

Typy území:

- SPA (Special Protection Areas) – osobitne chránené územia → CHVÚ (**chránené vtáčie územia**)
- SCI (Sites of Community Importance) územia
- SAC (Special Areas of Conservation) – osobitné územia ochrany → ÚEV (**územia európskeho významu**)
- kritériá výberu a zaradenie území do sústavy Natura 2000 – dané podľa významu z hľadiska EÚ



Chránené vtáče územia

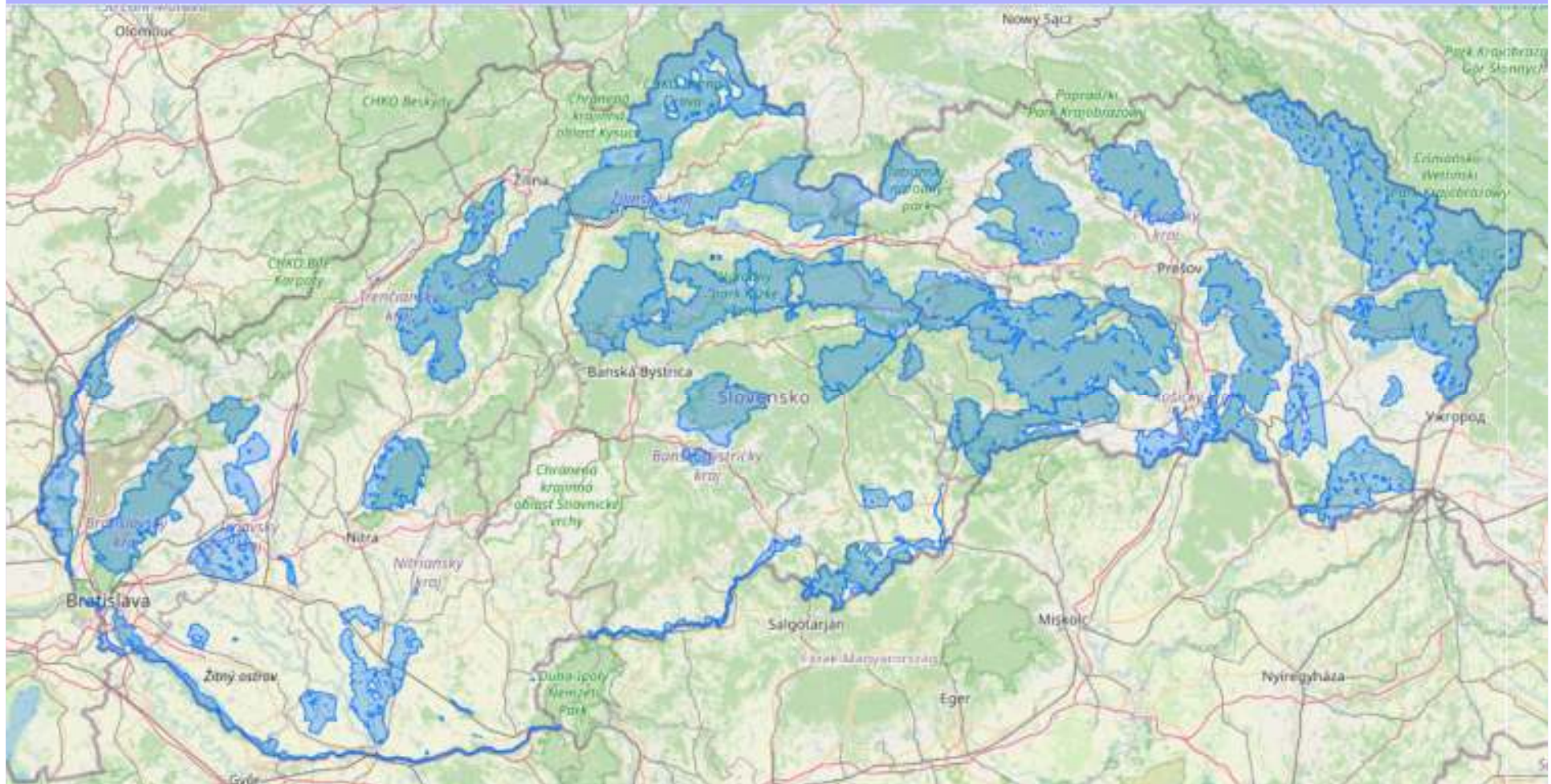
Dôvody ochrany vtákov:

- **klesá počet druhov vtákov** a ich populácií, ktoré sa prirodzene vyskytujú na území členských štátov EÚ
- tento pokles **ohrozuje biologickú rovnováhu** a tým aj zachovanie zdravého životného prostredia
- väčšina európskych druhov vtákov je sťahovavá – ich ochrana je **problémom, ktorý prekračuje hranice štátov** a vyžaduje si spoločnú zodpovednosť a spoluprácu viacerých krajín.



Chránené vtáče územia

- počet: 38 navrhnutých v r. 2004
- 25,2 % z výmery SR (1 236 545 ha)
- prekryv s existujúcou sústavou CHÚ je 55,15 %



Chránené vtáčie územia

- vyhlásené:
 - 2005 – Horná Orava, Malé Karpaty, Lehnice
 - 2006 – Sysľovské polia, Dolné Považie
 - 2008 – Slňava, Bukovské vrchy, Cerová vrchovina – Porimavie, Dolné Pohronie, Košická kotlina, Kráľová, Medzibodrožie, Ondavská rovina, Ostrovné lúky, Parížske močiare, Poiplie, Poľana, Tríbeč, Žitavský luh, Úľanská mokrad', Dunajské luhy
 - 2009 – Senianské rybníky, Dubnické štrkovisko, Strážovské vrchy, Muránska planina – Stolica, Laborecká vrchovina
 - 2010 – Nízke Tatry, Slovenský kras, Slanské vrchy, Veľká Fatra, Veľkoblahovské rybníky, Vihorlatské vrchy, Volovské vrchy, Záhorské Pomoravie, Malá Fatra, Tatry, Slovenský raj
 - 2011 – Chočské vrchy, Čergov, Špačinsko-nižnianske polia
 - 2012 – Levočské vrchy
 - 2013 – Dunajské luhy (novelizovaná vyhláška)
 - 2015 – Záhorské Pomoravie (zmena rozlohy)
- v máji 2010 – 2 územia vylúčené (Boheľovské rybníky a Trnavské rybníky), 5 pridanych

Chránené vtáče územia

- v Smernici o vtákoch – 181 taxónov
- v SR z toho pravidelne hniezdi, migruje alebo zimuje 141 druhov
- kvantitatívne kritériá: najvýznamnejšie hniezdiská, 1 % ťahovej populácie, 20 000 sťahovavých vodných vtákov
- kvalitatívne kritériá: veľkosť populácie, hustota, areál, hniezdna úspešnosť, história výskytu, pôvodnosť



Chránené vtáčie územia

- chránené sú všetky pôvodné európske druhy vtákov, a to počas celého ich života, tzn. aj vajcia, mláďatá
- chránené sú aj biotopy, na ktoré sú jednotlivé druhy vtákov viazané
- špeciálny režim sa uplatňuje v prípade, ak ide o druhy, na ktoré sa môže poľovať (bažant poľovný, jarabica poľná, kuropta horská, lyska čierna, sluka lesná, hus divá, kačica divá, havran čierny)



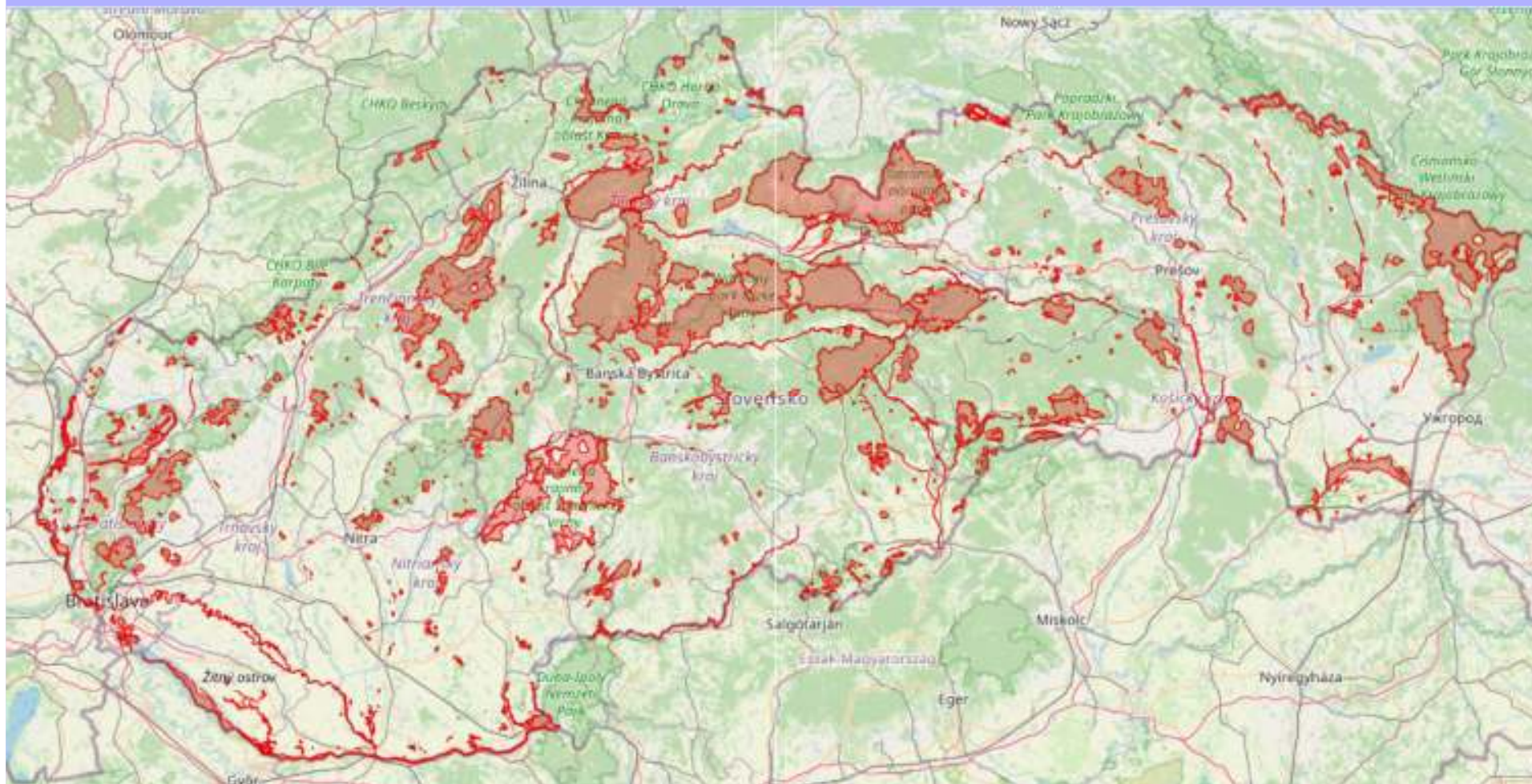
Chránené vtáčie územia

Zabezpečenie ochrany vtákov – regulácia činností, ktoré ich ohrozujú, aby:

- nedochádzalo k úmyselnému zabíjaniu, poškodzovaniu a obmedzovaniu žiadneho vtáčieho druhu, ani hniezd a biotopov, na ktoré sú viazané
- sa dôsledne rešpektovali pravidlá hospodárenia a správania v chránených vtáčích územiach
- sa nezákonne neodoberali a nechovali v zajatí žiadne druhy voľne žijúcich vtákov
- sa lovili len druhy, na ktoré sa môže poľovať
- sa obchodovalo len s druhmi, pre ktoré je to povolené
- sa nepoužívali otrávené návnady, pasce ani iné zakázané spôsoby lovu a odchyty vtákov

Územia európskeho významu

- počet: 382 v r. 2004 (výmera 0,01 ha – 61 735,30 ha)
- 11,7 % z výmery SR (573 694 ha)
- prekryv s existujúcou sústavou CHÚ je 86 %



Územia európskeho významu

- 13. nov. 2007 – EK schválila navrhované ÚEV v panónskom biogeografickom regióne
- 25. jan. 2008 – EK schválila navrhované ÚEV v alpskom biogeografickom regióne
- do 6 rokov bolo potrebné ich vyhlásiť
- navrhované ÚEV sa považuje za chránené územie so stupňom ochrany uvedenom v národnom zozname, platí tzv. predbežná ochrana
- pri posudzovaní vplyvov činností na životné prostredie, pri povoľovaní rôznych činností sa postupuje tak ako vo vyhlásenom chránenom území

Územia európskeho významu

- aktualizácia v r. 2013:
 - 316 ÚEV v alpskom biogeografickom regióne
 - 145 ÚEV v panónskom biogeografickom regióne
- stav v roku 2014:
celkový počet ÚEV 473 (584 349,84 ha),
z toho 305 území je vyhlásených (384933,17 ha)
iba 8 území (1 % rozlohy ÚEV) má schválený komplexný
program starostlivosti
- 2017 – druhá aktualizácia zoznamu ÚEV – k 1. 1. 2018
doplnených 169 ÚEV
- celkový počet ÚEV 642 (616 006 ha, 12,6 % územia SR)
- 2022 – tretia aktualizácia – doplnených 97 ÚEV

Označenie: **SKUEV0269** – Ostrovné lúčky, **SKUEV2269**

Územia európskeho významu

- v Smernici o biotopoch – 253 typov biotopov, 200 druhov živočíchov, 434 druhov rastlín
- v SR sa z toho vyskytuje 64 typov biotopov, 99 druhov živočíchov, 51 druhov rastlín
- kritériá A (prioritné/neprioritné), B (rozšírenie na Slovensku v porovnaní s celkovým areálom), C (existencia max 5 lokalít)



Územia európskeho významu

Zabezpečenie ochrany európsky významných druhov a biotopov – určené pravidlá, ktoré zamedzujú:

- zámerné vyrývanie, zber, vyrezávanie, vytrhávanie alebo ničenie chránených rastlín vo voľnej prírode
- úmyselný odchyt a zabíjanie jedincov
- úmyselné vyrušovanie chránených jedincov počas obdobia rozmnožovania, výchovy mláďat, zimného spánku a migrácie
- úmyselné poškodzovanie a zber vajec v prírode,
- poškodzovanie alebo ničenie území vhodných na rozmnožovanie a odpočinok
- držbu, pestovanie rastlín a chov živočíchov na účely obchodovania

Územia európskeho významu

www.sopsr.sk (<https://maps.sopsr.sk>)

- názov, kód územia
- kraj, rozloha, správca, k. ú., mapa, fotografie
- biotopy a druhy, ktoré sú predmetom ochrany
- navrhované manažmentové opatrenia
- činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na ciele ochrany v chránenom území a mimo neho



Územia európskeho významu

- metodika hodnotenie priaznivého stavu (FCS)
- metodiky k vypracovaniu programov starostlivosti o ÚEV
 - základné údaje
 - súčasný stav chráneného územia (prírodné pomery, stav a podmienky ochrany prírody a krajiny, vlastnícke a užívateľské vzťahy)
 - hodnotenie (ekologické hodnotenie, socio-ekonomické hodnotenie, členenie územia na ekologicko-funkčné priestory a zóny)
 - ciele a opatrenia (strategické aj operatívne ciele na dosiahnutie priaznivého stavu, navrhované opatrenia a regulatívy s určeným termínom, nákladmi a zodpovednosťou za realizáciu)

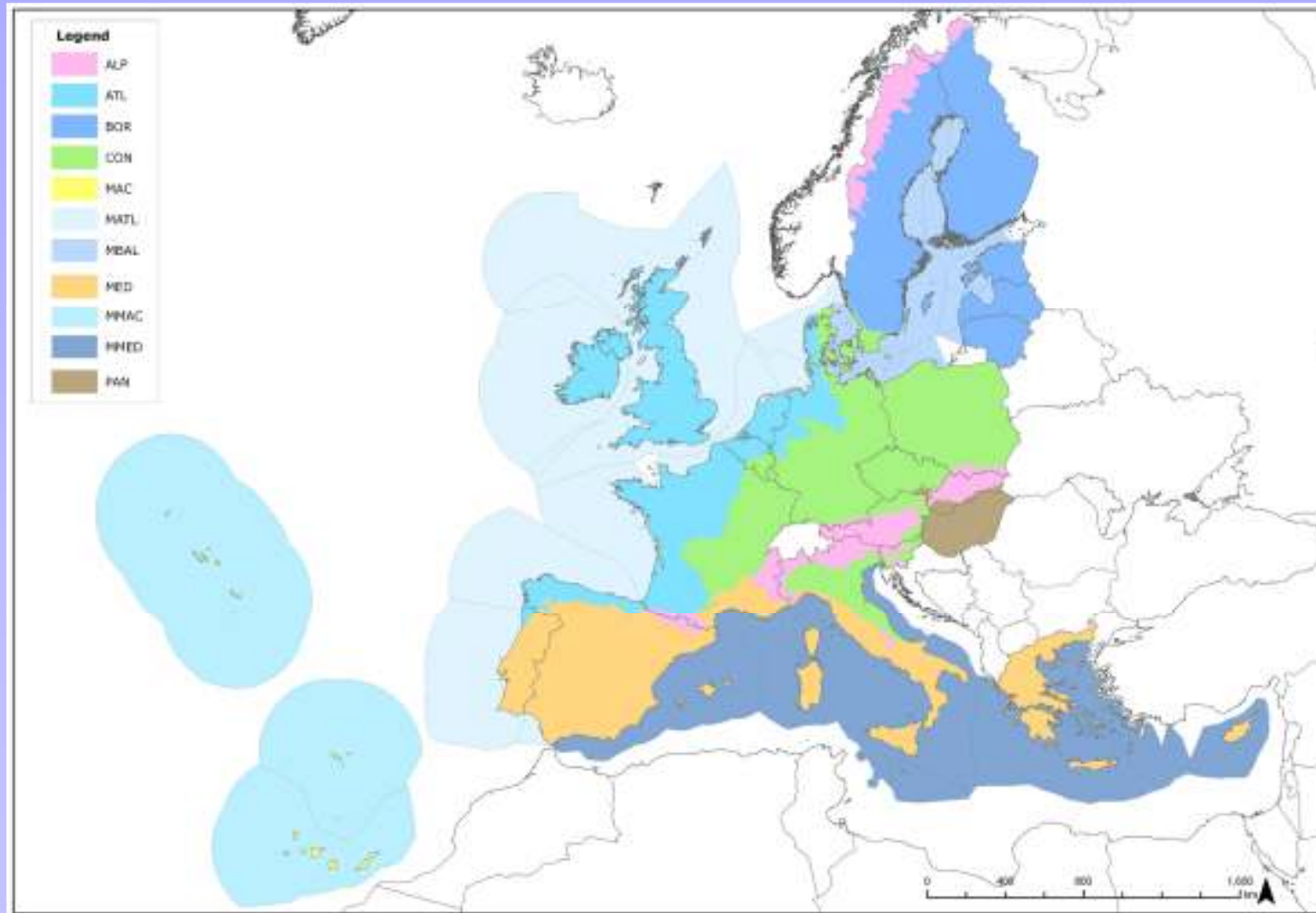


Smernica o biotopoch – reporting

- **2001** (za obdobie 1994 – 2000): proces implementácie Smernice o biotopoch, tvorba sústavy Natura 2000
- **2007** (za obdobie 2001 – 2006): prvé hodnotenie priaznivosti stavu biotopov a druhov na základe dostupných dát
- **2013** (za obdobie 2007 – 2012): hodnotenie zmien v priaznivosti stavu biotopov a druhov na základe výsledkov cieleného monitoringu, hodnotenie efektívnosti opatrení realizovaných na základe Smernice o biotopoch
- **2019** (za obdobie 2013 – 2018)



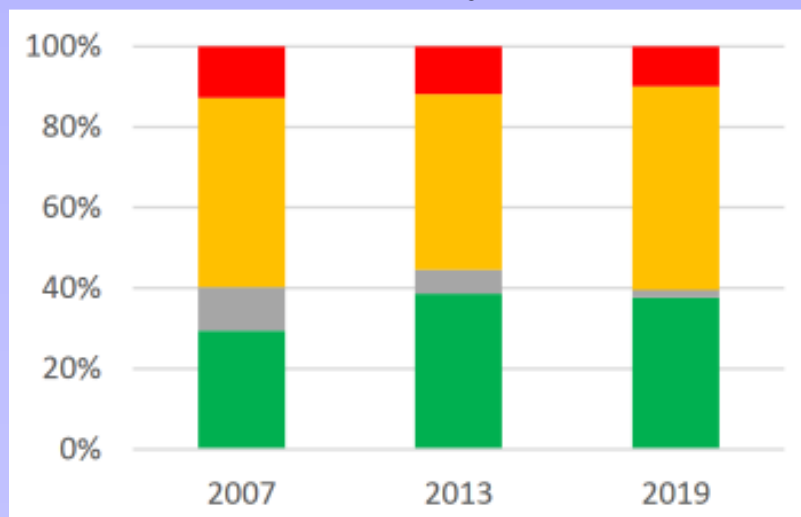
Biogeografické regióny



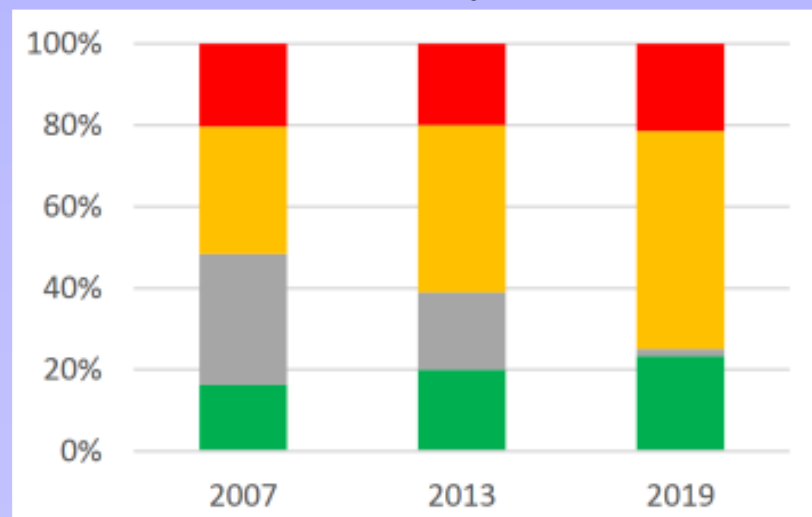
*Porovnanie stavu biotopov a druhov európskeho významu
medzi reporingovými obdobiami*

Rok hodnotenia	Biotopy				Druhy			
	FV	XX	U1	U2	FV	XX	U1	U2
2007	30	11	48	13	52	103	100	65
2013	39	6	44	12	63	60	130	63
2019	38	2	51	10	76	6	174	70

Biotopy

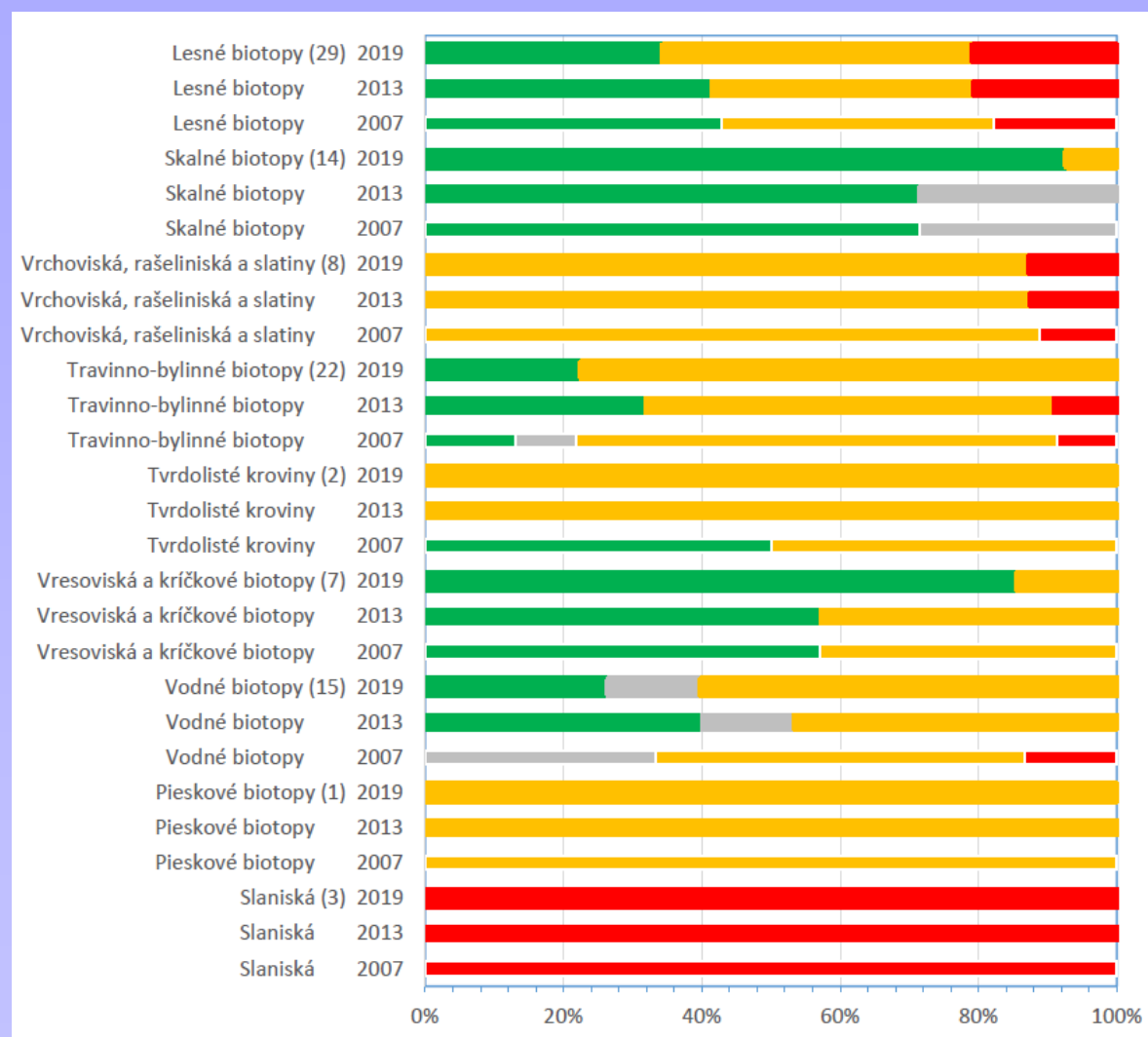


Druhy



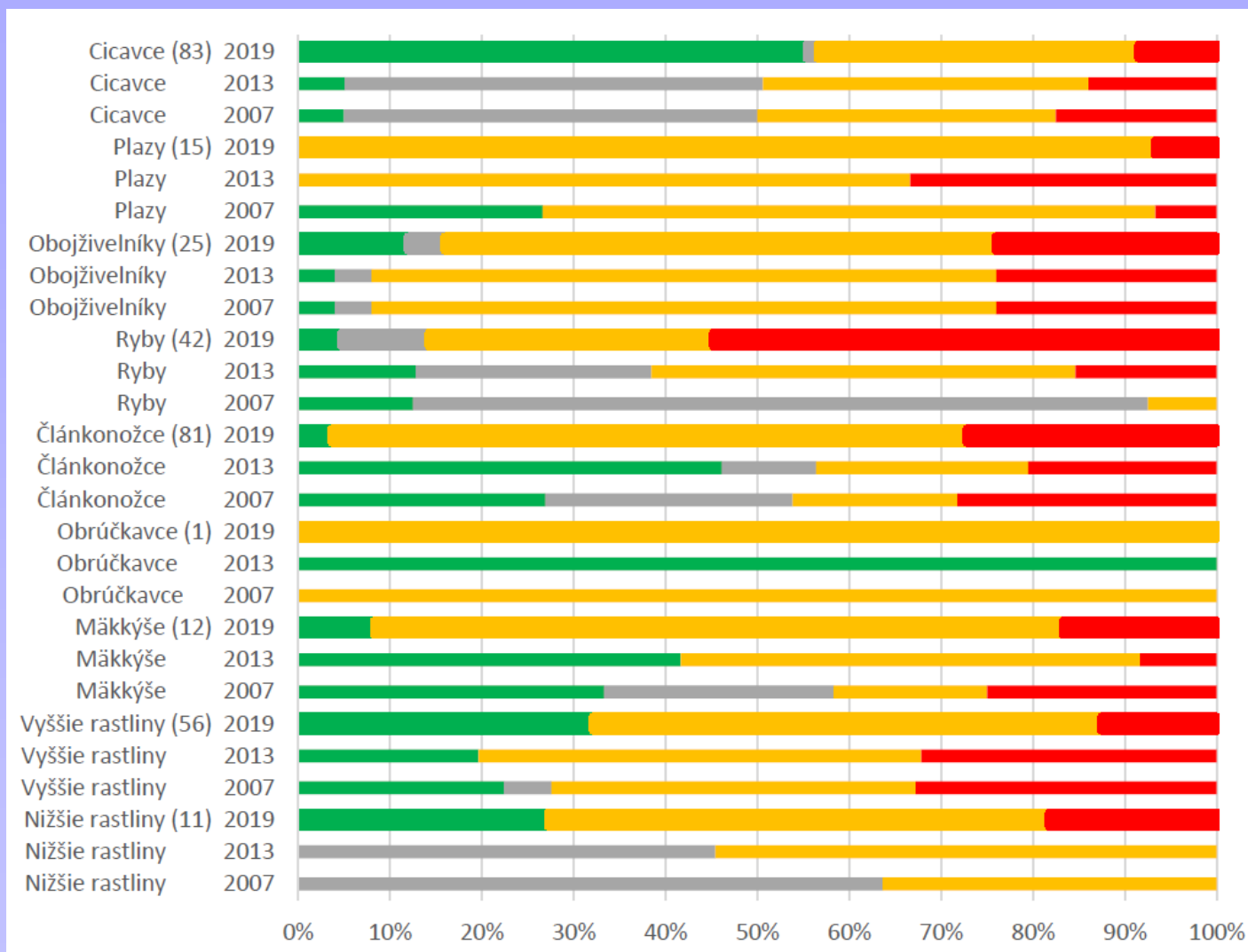
priaznivý stav
 neznámy stav
 nevyhovujúci stav
 zlý stav

Výsledky reportingu z rokov 2001-2006, 2007-2012 a 2013-2018



■ priaznivý stav
 ■ neznámy stav
 ■ nevyhovujúci stav
 ■ zlý stav

Výsledky reportingu z rokov 2001-2006, 2007-2012 a 2013-2018



■ priaznivý stav
 ■ neznámy stav
 ■ nevyhovujúci stav
 ■ zlý stav

Územia NATURA 2000

Spoločné princípy využívania území NATURA 2000:

- pre každé CHVÚ a ÚEV sa definujú špecifické ciele, ktoré vedú k zabezpečeniu priaznivého stavu prítomných vybraných biotopov a druhov
- tieto ciele a rovnako aj opatrenia na ich naplnenie sú zakotvené v **programoch starostlivosti**
- vyhlásenie CHVÚ a ÚEV v žiadnom prípade neznamená zastavenie alebo zákaz poľnohospodárskeho, lesného alebo iného využívania územia alebo jeho okolia
- aktívne obhospodarovanie je naopak často predpokladom udržania prírodnej hodnoty územia, napr. kosenie lúk a pasienkov, využívanie ornej pôdy niektorými druhmi

**Projekt LIFE 19 IPE/SK/000003 „Úloha sústavy NATURA 2000
a manažment vybraných prioritných biotopov
v integrovanej ochrane krajiny v Slovenskej republike“**

